

Skriva snabbt och långsamt

Dagens Nyheter den 9 januari 2018

Det sägs att klick- och delningsekonomin utarmar det offentliga samtalet. Men nätet ger också ett oantastligt utrymme för den kvalificerade debatten.

Tio år har gått sedan den svenske statsvetarprofessorn Bo Rothstein dömde ut fenomenet bloggar i samhällsdebatten. Som att öppna locket till en kloakbrunn, löd hans sammanfattande och kanske inte helt nyanserade omdöme. Förvisso har det publicerats mängder av personpåhopp, osakliga påståenden och rent trams på bloggar, men det ter sig ändå väl svepande att avfärda ett helt massmedium på detta sätt. Vem skulle yttra sig lika generaliserande om tv eller pocketböcker?

Numera har många av de svenska bloggare som gick i taket över Rothsteins kritik slutat blogga. Den samhällsdebatt som för tio år sedan fanns bland bloggar, och som tillsammans skapade en brokig och snudd på anarkistisk mångfald på nätet, har till stora delar flyttat in i på storföretagens sociala medier. Debatten om personpåhopp och osaklighet finns kvar och är intensivare än någonsin, men nya dimensioner har tillkommit. Gör företag som Twitter och Facebook tillräckligt för att stävja debattens avarter? Hur påverkas samhällsdebatten av att det räknas klick och delningar för så gott som varje yttrande som görs?

Den kanske mest påtagliga förändringen de senaste tio åren är att de traditionella papperstidningarna har förändrats för att möta konkurrensen från nätet. Även detta har skapat debatt. Kulturskribenten och litteraturvetaren Johan Lundberg har i Timbros nättidskrift Smedjan jämfört kultursidor i dag med kultursidor förr. Recensionerna har blivit färre, kortare och enligt Lundberg dessutom ytligare. Sidor som för några decennier sedan fungerade som lärda seminarier har i Lundbergs ögon blivit till ett slags feelgood-samtal där litteraturen ses som en trevlig accessoar.

Lundbergs kritik är full av träffande formuleringar, och det är svårt att invända mot hans slutsats att förändringarna hänger samman med en anpassning till marknadskrafterna. Däremot kan det diskuteras hur problematisk den utveckling han beskriver är, i synnerhet om den sätts i ett större perspektiv.

Det som vanligen anses vara själva poängen med marknaden, att konkurrensen skapar ökad lyhördhet för vad människor vill ha, tycks i det här fallet vara just vad Lundberg ogillar. Han är knappast ensam om detta. Om dagstidningar på 1980-talet kunde publicera långa essäer om esoteriska ämnen som postmodernism eller smakbegreppet utan att bekymra sig nämnvärt över hur många som faktiskt läste dessa textmassor, har den ökade konkurrensen inneburit att film, populärmusik, tv och till och med videospel numera kan avhandlas på kultursidorna. Bör vi förfasas?

För den som har starka åsikter om vilken kultur andra borde konsumera, kan det naturligtvis vara plågsamt att dagligen påminnas om att det som går hem hos massorna inte är den avancerade samhällskritik man själv uppskattar. Ett större potentiellt problem är om det förändrade medielandskapet inneburit att den avancerade debatten och kritiken helt har försvunnit. Så är dock inte fallet. Utbudet av esoteriska texter och lärda seminarier har förmodligen aldrig varit större.

Skillnaden är att den begränsade skara som uppskattar dylikt inte längre kan förvänta sig att få detta tryckt på papper och dagligen utkört till brevlådan. Desto mer finns, tro det eller ej, i bloggform på nätet.

Samma år som Bo Rothstein avfärdade bloggarna som en kloakbrunn, startade en grupp svenska nationalekonomer bloggen Ekonomistas. Där turas de om att kommentera samhälle, ekonomi och politik utifrån ett vetenskapligt perspektiv. Sakta men säkert har bloggen växt och mognat. I december förra året utnämnde tidskriften Fokus Ekonomistas till "Årets svensk 2017" i kategorin ekonomi. Det var välförtjänt. Inläggen är ofta långa, resonerande och försedda med referenser både till den senaste forskningen och till äldre klassiker. På Ekonomistas håller till och med diskussionen i kommentarsfältet stundom bra nivå. Fem år senare, i januari 2013, startade några svenska statsvetare en motsvarighet till Ekonomistas i form av statsvetarbloggen politologerna. Även den håller god nivå.

Det faktum att nätet blivit ett allt viktigare forum för debatt och samhällskritik är en förändring med både för- och nackdelar. Den goda nyheten är att den som letar lärda seminarier och insatta kommentarer till samhällsdebatten kan hitta mängder av guldskor på nätet, ofta just bland bloggande akademiker. Dessa uppskattar uppenbarligen möjligheten att diskutera i skriftform, utan textlängdsbegränsningar, pressläggningstider och rubriksättare som spetsar till deras budskap.

Samtidigt är det uppenbart att många skribenter behöver vänja sig vid nätets snabbhet. Tekniken gör det möjligt att publicera svar och kommentarer i samma stund som de skrivs, men det betyder inte att det alltid är en bra idé att göra detta. Dagstidningarnas komparativa styrka finns i det som skiljer dem från bloggar och sociala medier: i långsamheten som ger utrymme för redaktörskap, moderering och eftertanke. Rothsteins bild av bloggar som kloakbrunnar påminner om något viktigt: Oavsett var man skriver bör man undvika att skriva i affekt.

Andreas Bergh